

3. Errenazimentua eta Aro Modernoak Europan

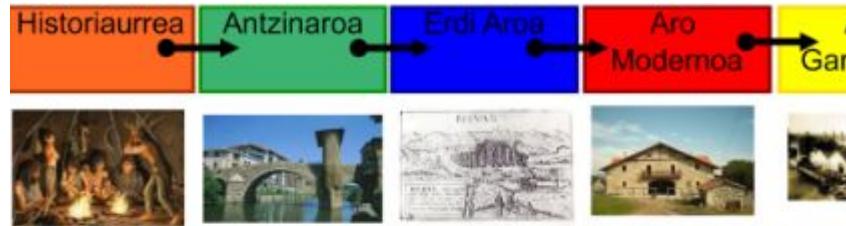
* Europako modernitatearen sorrera:

**BERPIZKUNDEA: gizarte eraldaketa,
antropozentrismoa eta zientzia iraultza.**

* Europako modernitatearen sorrera.

**Errenazimentua. Protestantismoa. Iraultza
zientifikoa. Comte eta positibismoa. (2026)**

Aro modernoaren hasiera ?

Lehenengo gizakiak sortu zirenetik (Duela 5.000.000 urte)
idazkera asmatu arte (K.a. 3.000 urte)

Idazkera asmatu zenetik,
Erromatar imperioa erori zen arte (476. urtea)

Erromatar imperioa erori zenetik,
Amerika aurkitu zen arte (1.492. urtea)

Europarrek Amerika aurkitu zutenetik
Frantziako Iraultzara arte (1.789. urtea)

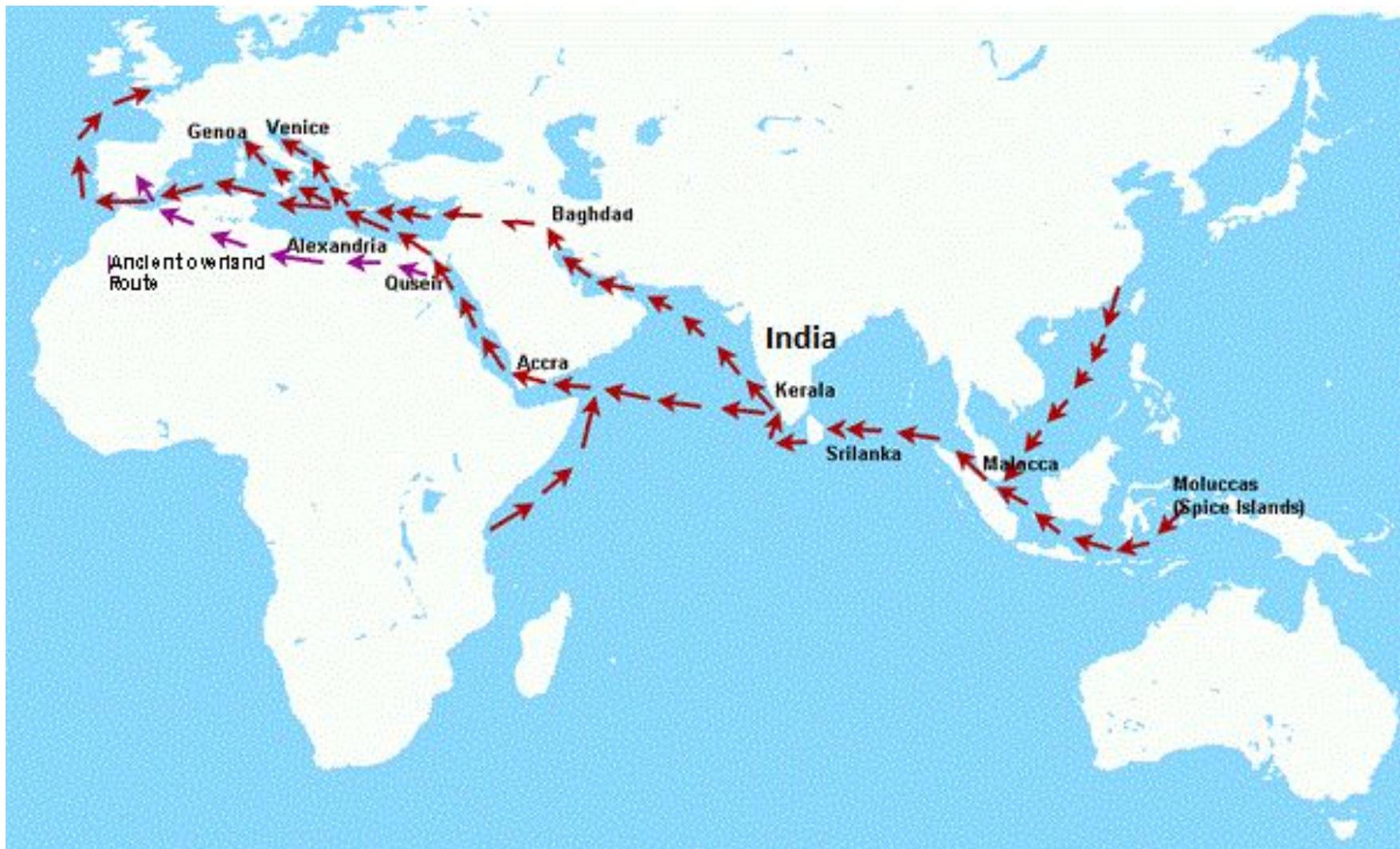
Frantzisko Iraultza egun

Aro modernoaren hasiera ?

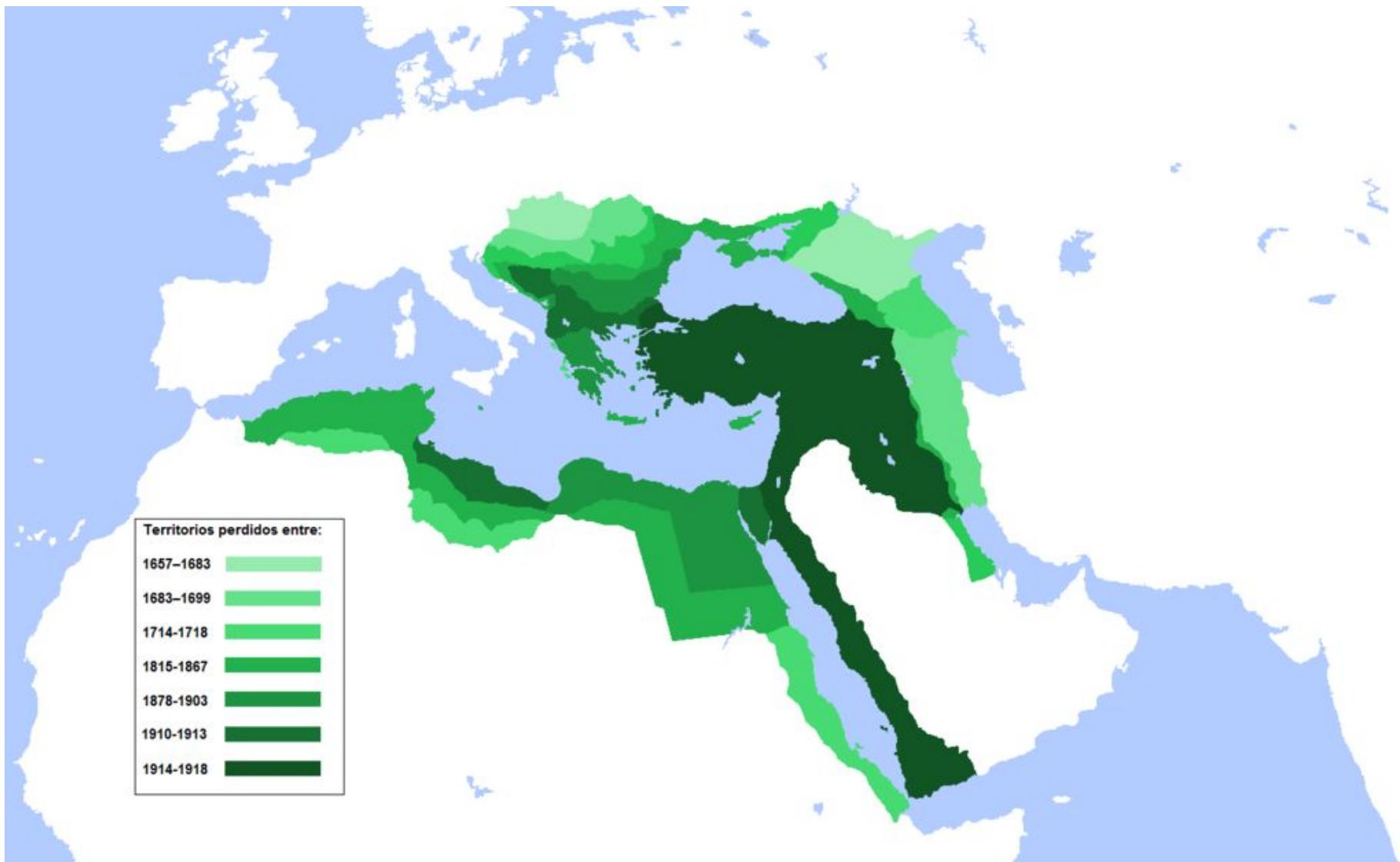

- 1453 Konstantinoplaren erorialdia
- 1492 Amerikaren aurkikuntza

Espezien bidea

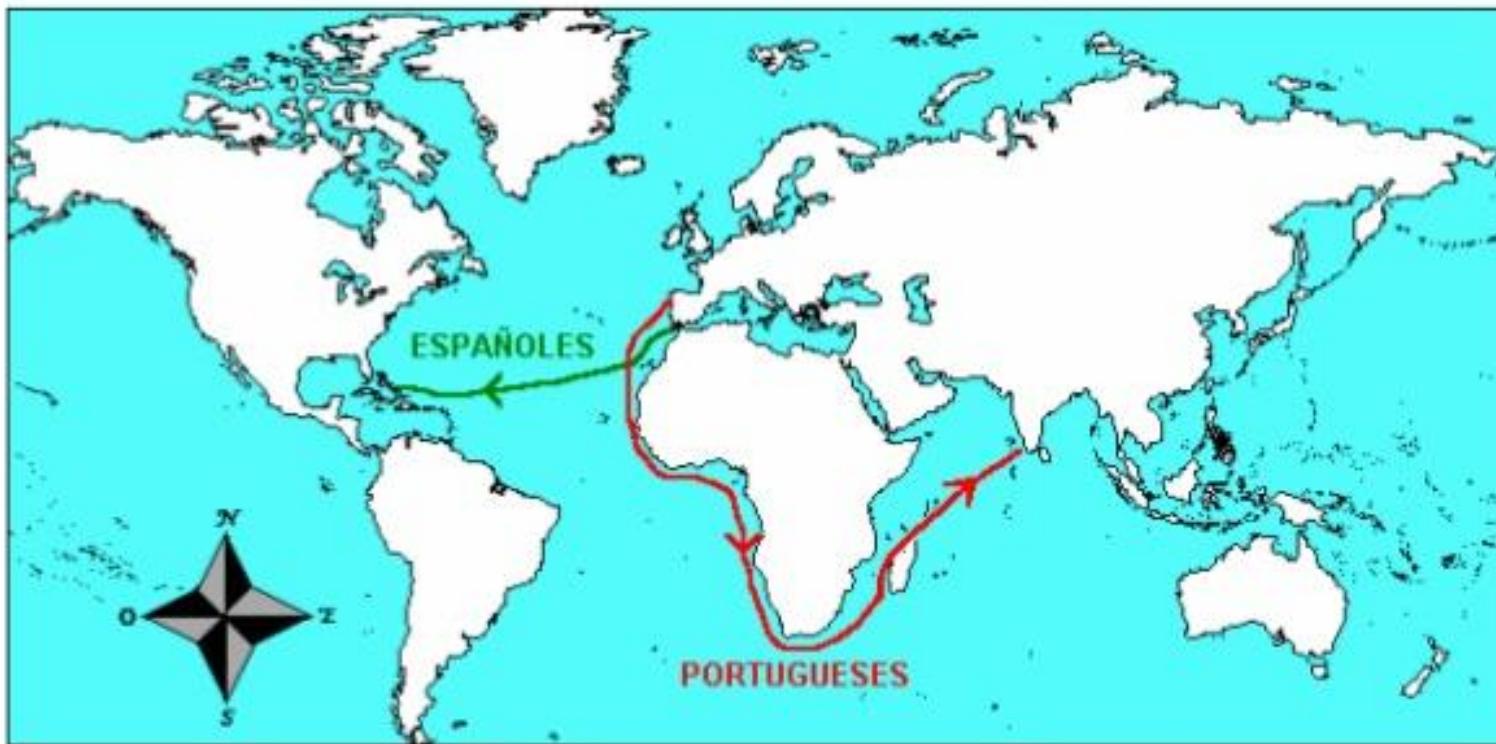

Konstantinoplaren erorialdia (1453)

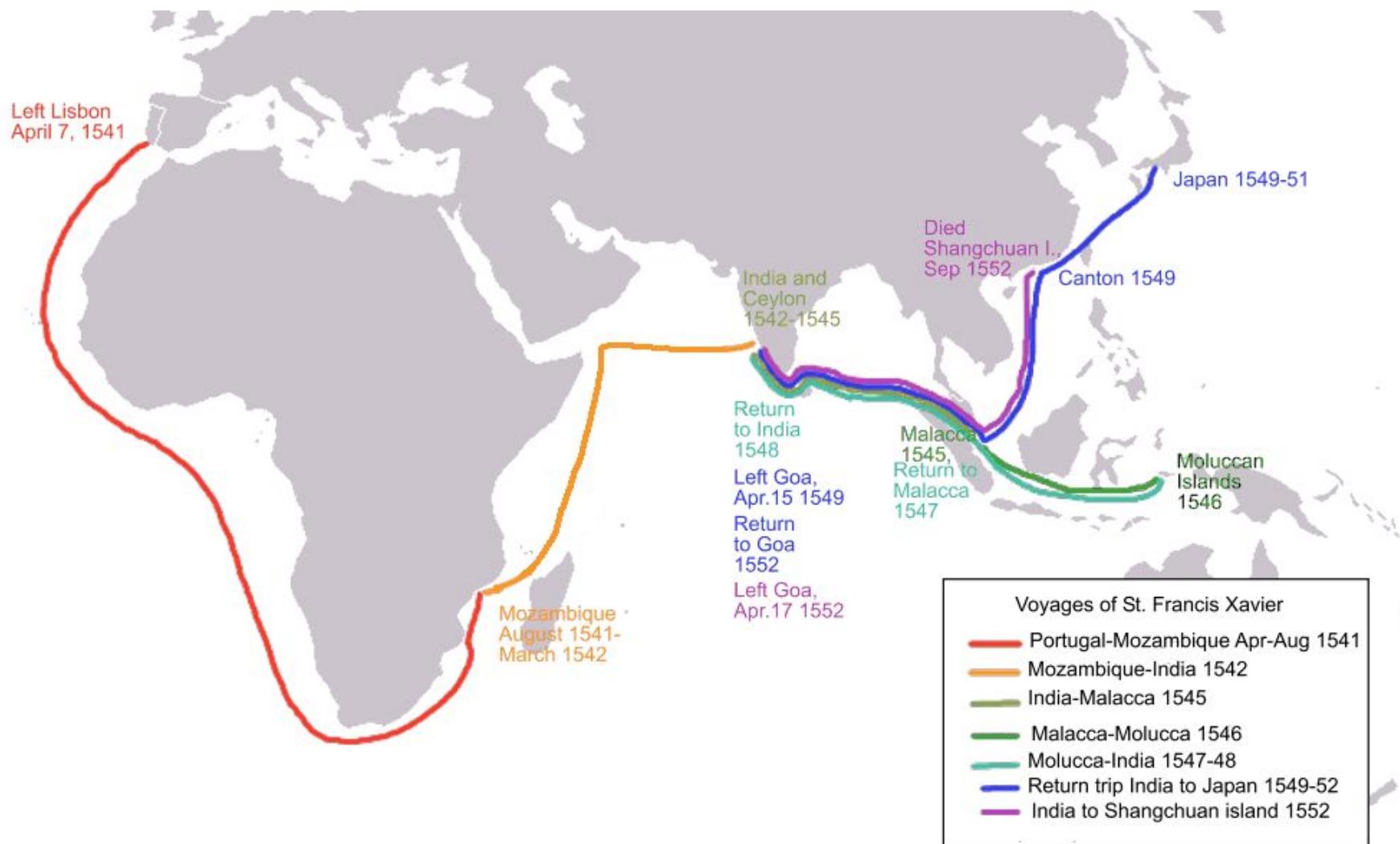

Otomandar imperioa

ESPAÑIA ETA PORTUGALEN ARTEKO GERRA

San Frantzisko Xabierreko (Abenduak 3a)

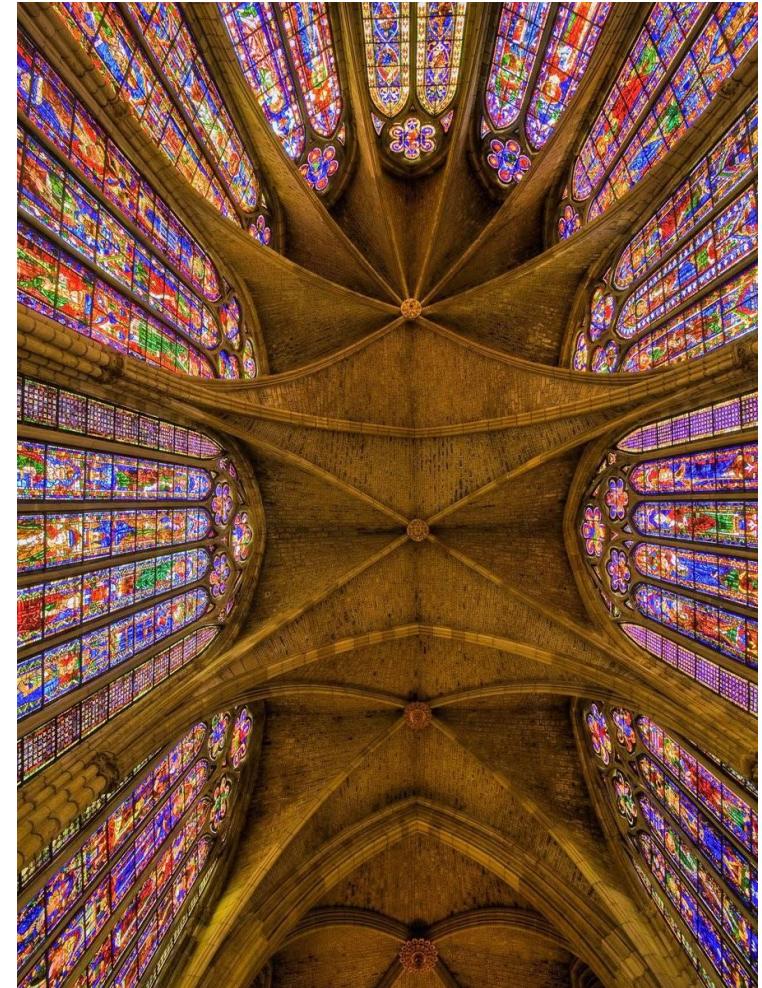

Erdi Arotik Errenazimentura: Humanismoaren sorrera

ERDI AROA	ARO MODERNOA
BIBLIA	ZIENTZIA
ARO BELTZA/ILUNTASUNA	ARGITASUNA/EDERTASUNA
TRADIZIOA	ARRAZOIA
HERIOTZAREN OSTEKO BIZITZA /BEKATUA/ZERUA/INFERNUA	MUNDU HAU/SALBAZIOA
GEOZENTRISMOA	HELIOZENTRISMOA
TEOZENTRISMOA	ANTROPOZENTRISMOA
JAINKOA	GIZAKIA: HUMANISMOA

Erromanikoa vs Gotikoa

XI-XIII XII-XVI

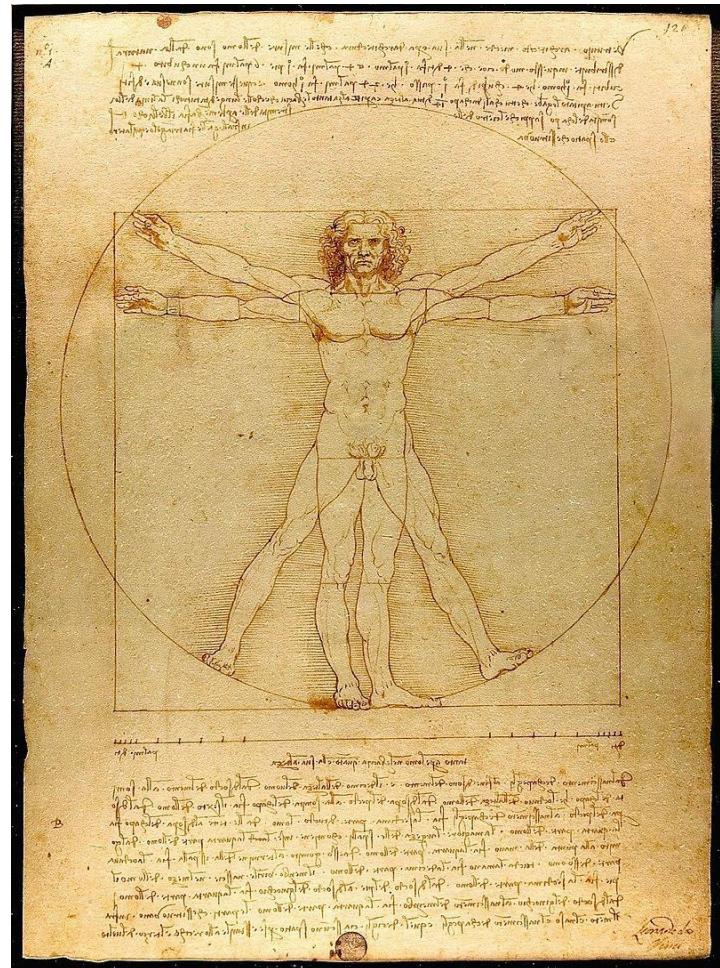
Erromanikoa vs Gotikoa

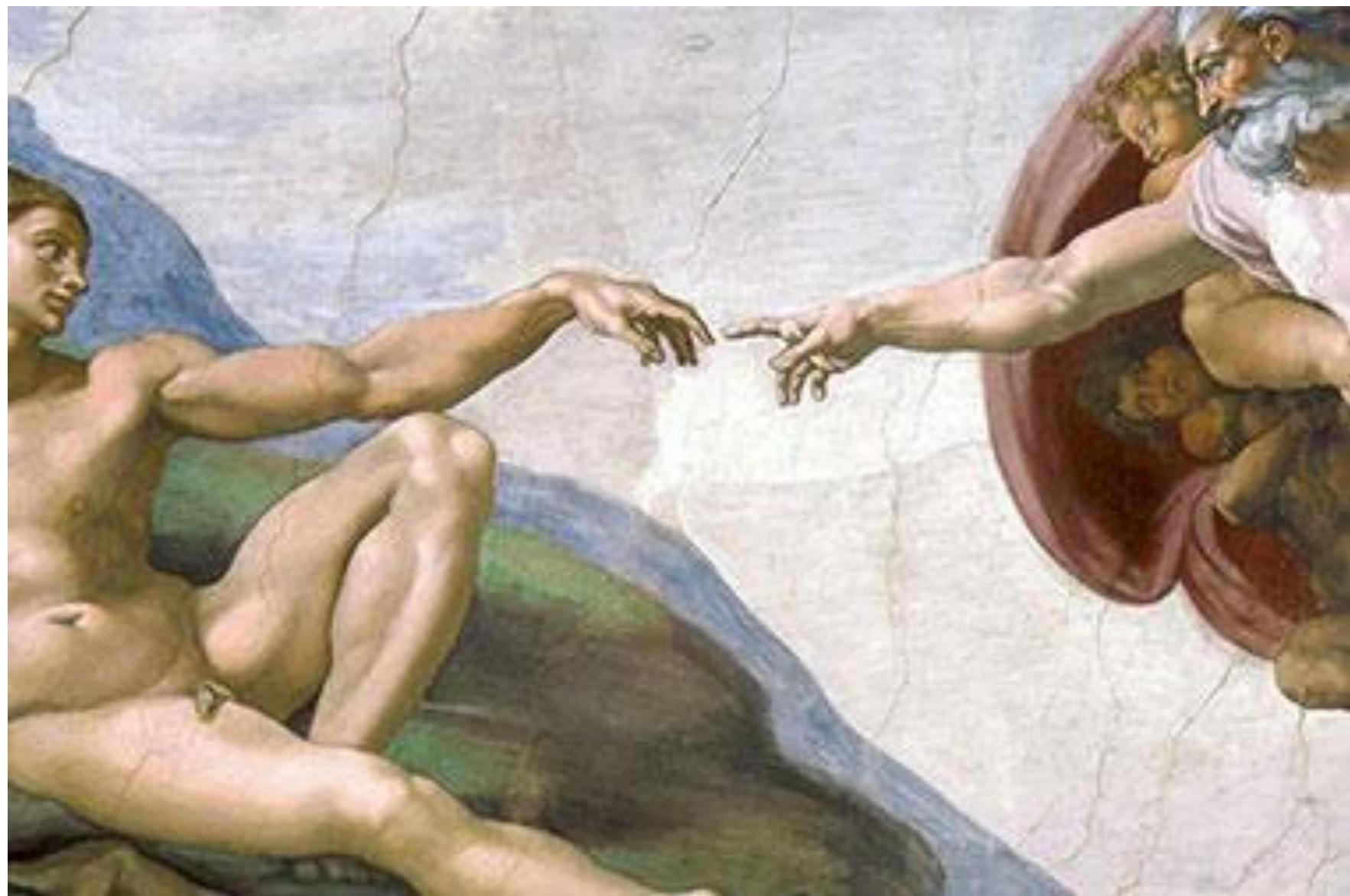
XI-XIII XII-XVI

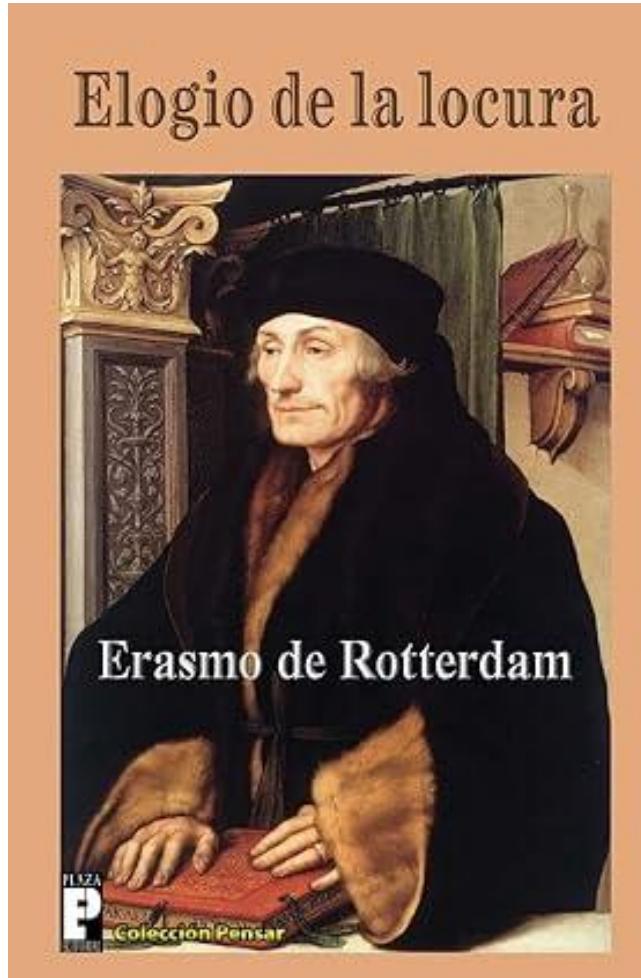

Errenazimendua / Pizkundea / Humanismoa

Humanismoa

Erasmo Rotterdamgoa
(1466-1536)

Kristau humanismoa

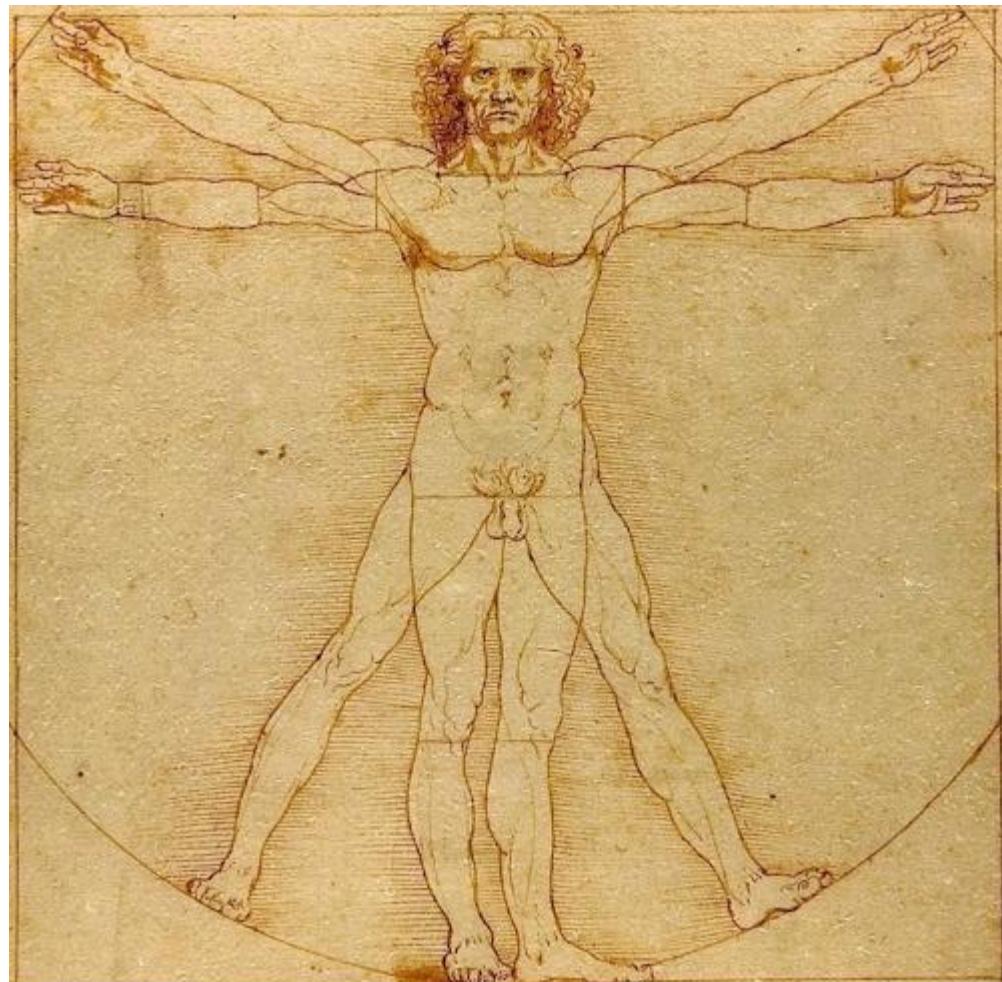
“Zenbat eta gutxiago ulertu, orduan eta
fede handiagoa dute; eta,
zentzugabekeria handiagoa esan, orduan
eta santuagoa dela uste dute”

Eromenaren Laudorioa (1509)

Errenazimentua / Berpizkundea

Errenazimentua
Antzinaroko balio
grekoerromatarretara
itzultzea proposatu
zuen
kultura-mugimendua
izan zen.

Italian sortu zen, XIV.
mendean, eta Europa
osora hedatu zen
XV.-XVI. mendeetan.

Gizartearen eraldaketa

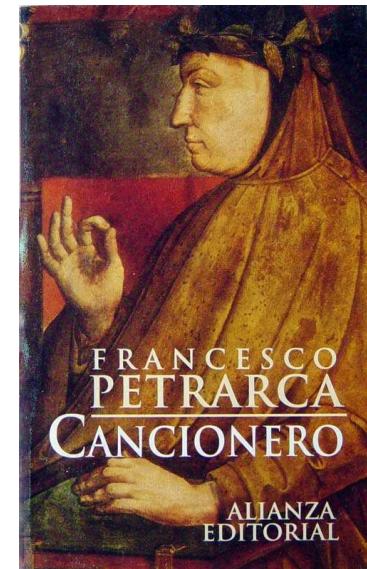
- Italiako egoera politikoak eta sozialak merkataritzaren garapena eragin zuen, eta ondorioz, **burgesia** kultua eta dinamikoa bihurtu zen gizarte-klase nagusia.
- Bestetik, **Konstantinopla**, Ekialdeko Erromatar Inperioaren hiriburua, **otomandarren eskuetan erori** zenean (1453) , kultura grekoerromatarrean maisu ziren jakintsu askok Italiara ihes egin zuten.

Humanismoa

Gizakiaren balioa, duintasuna eta berariazko berezitasuna nabarmenzen dauen jarrera filosofikoa.

Studia humana zeritzon ikasgai talde bat landu behar zen: gramatika, erretorika, olerkia, historia eta filosofia morala.

Petrarkak erakutsi zuen interesa **jatorrizko eskuizkribuak berreskuratzeko**. Platon eta Aristoteles jatorrizko grezieratik itzultzeaz gainera, garai hartako joera autore horien pentsamendua *ex novo* zabaltzea izan zen.

Antropozentrismoa

- Erdi Aroko gizakiak apaltasun osoz onartzen zuen kosmosaren ordena, kosmosa Jainkoaren kreazioa zela sinesten zuen eta Jainkoa unibertsoaren erdigunetzat zuen (teozentrismoa).
- Errenazimentuan, aldiz, gizakia bera zen munduaren ardatz eta bere patuaren jabe, eta soilik natura-legeen mendekotasuna onartzen zuen (antropozentrismoa).

Antropozentrismoa

- Gizabanakoa zen erreferentzia nagusia. (**indibidualismoa**)
- **Erabateko konfiantza arrazoian** (arrazoaren autonomia eta tradizio- eta autoritate-irizpideen bazterketa).
- **Gizakiaren sentimenduak** eta sena goraipatzen ziren (sarritan arrazoiarri edo aurreko garaiko moralari jaramonik egin gabe).
- Ideologia berri horren **izaera paganoa gortesau** bizitzaren balioespenean ere hautematen zen.
- ***Carpe Diem*** delakoa goraipatzen zen; hots, bizaldia laburra denez, plazerez gozatzea da egokiena.
- Unibertsoari buruzko **jakin-min zientifikoa** indartu zen. Horrela, **Natura ikergai** bihurtu zen, eredu baitzen giza ekintzarentzat.

Zientzia ala Biblia?

Galileoren epaiketa 1633 (1564-1642)

Josuek Jaunari otoitz egin zion, israeldarren aurrean oihukatuz:

«Eguzki, geldi Gabaon gainean,
eta zu, ilargi,
Aialon haran gainean!»

Eta eguzkia gelditu egin zen, eta ilargia toki berean tinko egon, herria
bere etsaiez mendekatu zen arte.

Josue 10, 12-13

La Iglesia acepta oficialmente que la Tierra gira alrededor del Sol

Juan Pablo II rehabilita hoy a Galileo, 359 años después de que fuera condenado

PERÚ EGUERRIDE, Roma
Juan Pablo II pedirá hoy —359 años, 4 meses y 9 días después de la sentencia de la Inquisición— perdón por la condena injusta de Galileo Galilei, y rehabilitará al filósofo y matemático de Pisa, al tiempo que presentará el libro *Copérnico, Galileo y la Iglesia: fin de la controversia (1820)*, en el que se establece que afirmar que la Tierra gira alrededor del Sol no es blasfemia. Galileo llegó a abjurar de sus ideas y pese a ello fue condenado.

A Galileo, que, ante el tribunal presidido por el cardenal Roberto Bellarmino, bajó la cabeza para salvarla, aunque sin dejar de repetir su célebre *eppure, si muove* (y sin embargo, se mueve), se le concede así una satisfacción póstuma incapaz de remediar la amargura y la soledad de los últimos años de su vida, transcurridos en círculos y encierros dominic平ios, como correspondía a un "penitente de la Inquisición".

El filósofo pisano nunca pensó que las cosas hubieran llegado a ese punto, ya que la racionalidad de sus argumentos le daban una seguridad a la que también contribuían en medida cierta las buenas relaciones que le unían al Papa de su época, Maffeo Barberini, coronado como Urbano VIII.

El 1632, Galileo publicó en Florencia su *Diálogo sobre los dos Máximos Sistemas, tolomeo y copérnico*, en el que defendía la concepción heliocéntrica del universo formulada por Copérnico, frente a la afirmación de que el Sol giraba en torno

a la Tierra, que estructuraba el sistema de Tolomeo.

El libro suscitó pronto el interés de los ambientes intelectuales europeos y la desconfianza de la Iglesia, que hasta entonces había encontrado en Tolomeo una confirmación científica del antropocentrismo innato a su fe en la creación.

Contradecir a la naturaleza

"La naturaleza y la Biblia derivan ambas de Dios, y es absurdo querer contradecir la naturaleza, que es la expresión directa de la voluntad divina, sobre la base de la interpretación humana de las Sagradas Escrituras. Por el contrario, se debe aprender a leer e interpretar las escrituras a través de la naturaleza", sostuvo Galileo ante el tribunal que le procesó en 1633, después de que fracasara en sus intentos de entrevistar con Urbano VIII.

De poco le sirvió. Cansado, viejo y enfermo, abjuró de sus ideas el 30 de abril, pero a pesar de ello fue condenado a prisión

el 22 de junio del mismo año indicado.

El papa Barberini impidió que a Galileo le fuera erigido tras su muerte un mausoleo, que sólo pudo ser levantado en el siglo XVII, y la Iglesia no revisó formalmente su proceso hasta el siglo XIX. Pero ya en 1757 fue retirada la prohibición eclesiástica de publicar libros en los que se sostuviera que la Tierra se mueve.

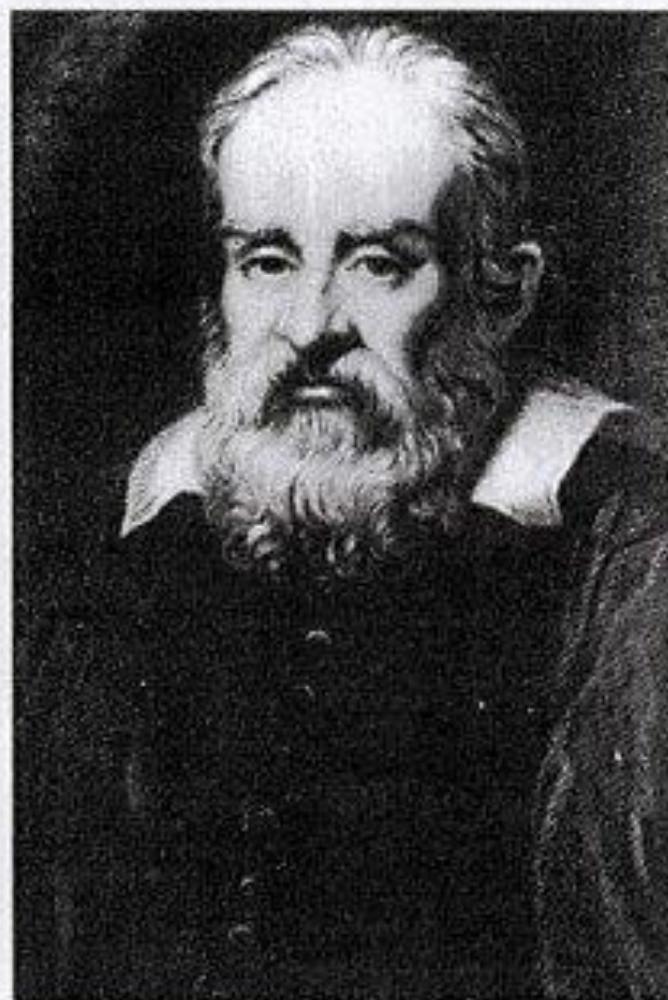
En la segunda década del siglo pasado, el Santo Oficio, heredero de la Inquisición, revisó durante tres años el debate sobre Copérnico y Tolomeo, que concluyó con un decreto archivado sin publicidad.

En 1823, el papa Pío VII autorizó la publicación de las *Lecturas de astronomía* de un canónigo llamado Giuseppe Settele, que sostendía, como Galileo, que la Tierra giraba alrededor del Sol.

El libro que el Papa presentará hoy al público recoge las actas de los debates que el Santo Oficio concluyó en 1820.

Karol Wojtyla, polaco como Copérnico, se interesó por Galileo desde el comienzo de su pontificado, y ya el 10 de noviembre de 1979, con motivo de la conmemoración del primer centenario de Albert Einstein, creó una comisión que revisara su caso.

"Pretendo que teólogos, cién-

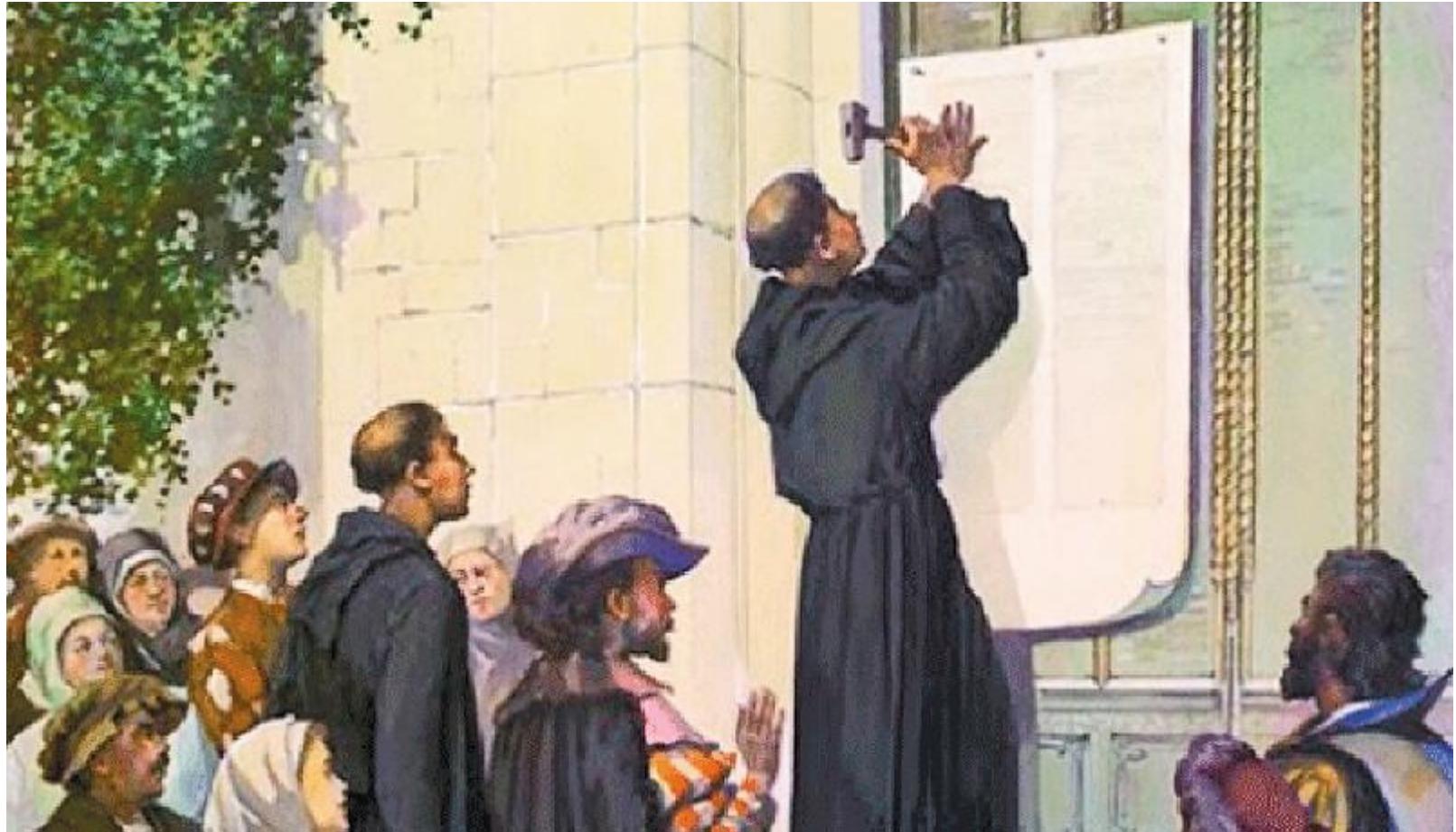

Un retrato de Galileo Galilei.

ticos e historiadores, animados de un espíritu de sincera colaboración, profundicen el examen del caso de Galileo y renueven las desconfianzas que aquél proyecta todavía, en la mente de

muchos, a la fructuosa concordia entre ciencia y fe, entre la Iglesia y el mundo", afirmó el pontífice. Gracias a esa comisión, se ha llegado hoy a la absolución de Galileo.

Protestantismoaren sorrera

Luteroren 95 tesiak Wittembergeko Katedralean (1517)

Anglikanismoaren sorrera

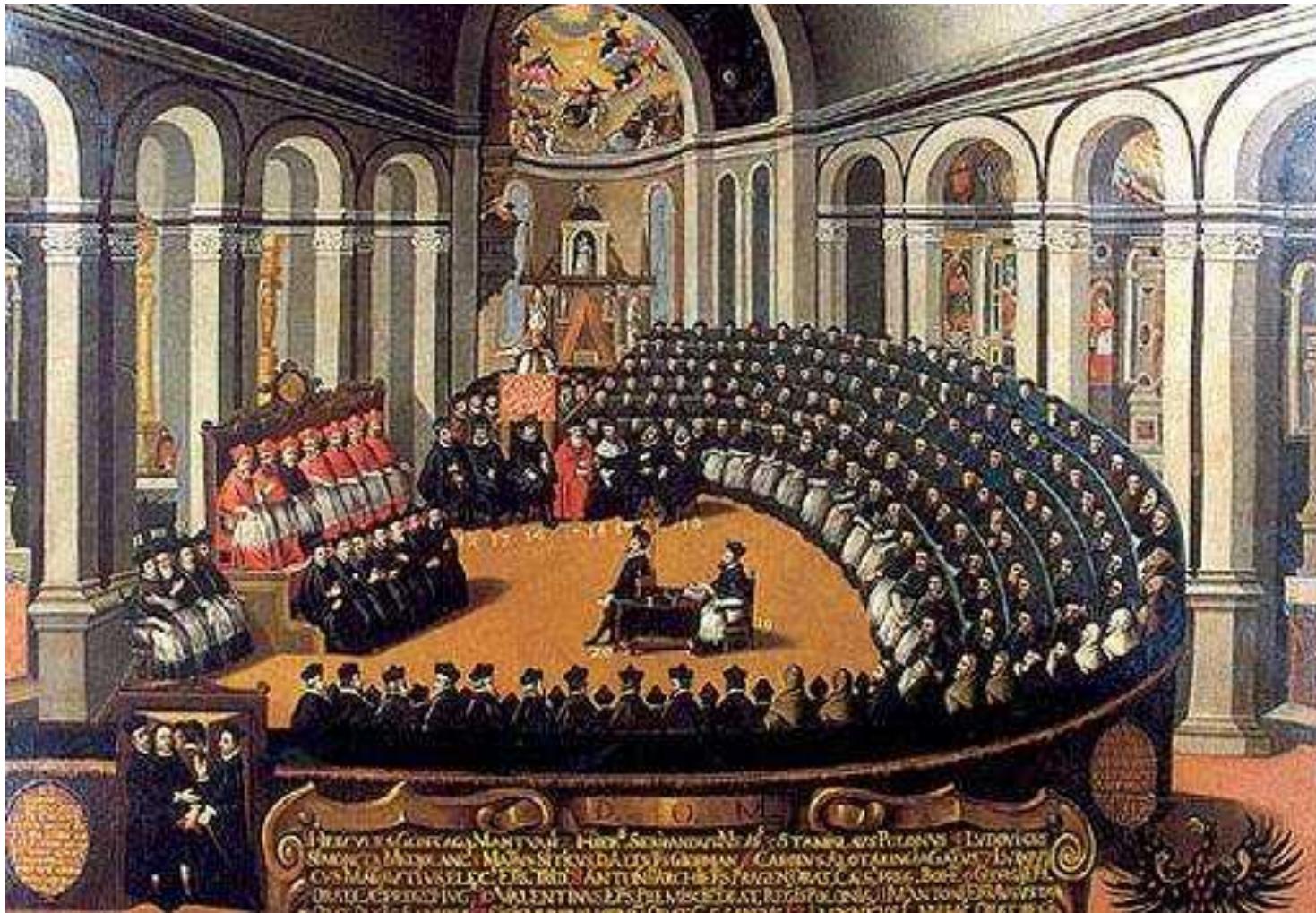
Tomas Moro (+1535)

1516. Urtean *Utopia* liburua idatzi zuen, gizarte perfektua deskribatzen.

Trentoko Kontzilioa (1545-1563)

Kontrarreforma

PROTESTANTISMOA (Luteranismoa)	KATOLIZISMOA
SAKAMENTU BI: BATAIOA ETA EUKARISTIA	7 SAKAMENTU: + BARKAMENA, SENDOTZA, EZKONTZA, ABADEEN ORDENA, GAIXOEN OLIADURA
SALBAZIOA: FEDEAREN BITARTEZ	SALBAZIOA: EKINTZA ONAK vs. BEKATUA
BIBLIA	BIBLIA + TRADIZIOA
BIBLIAREN INTERPRETAZIO ASKEA	ELIZAREN MAGISTERITZA
JERARKIA BAKOAK	AITA SANTUA BURU
IRUDI BAKOAK	AMA BIRJINA ETA SANTUAK

- católicos
- PROTESTANTES
- luteranos
- calvinistas
- anglicanos

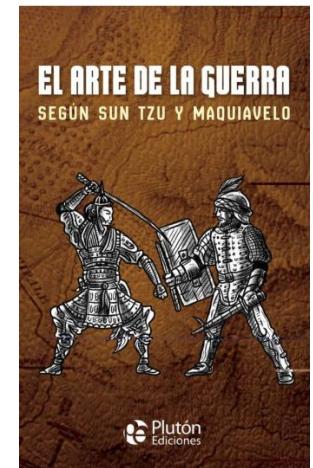
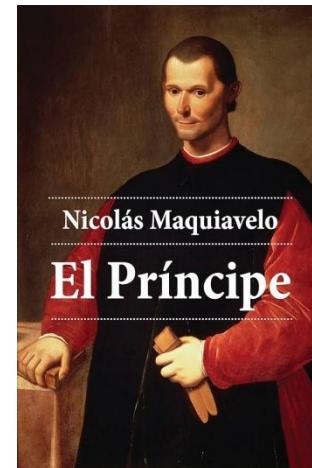

Zientzia Iraultza

- Ptolomeoren sistemaren deuseztapena. Geozentrismotik **Heliozentrismora.** (**Koperniko** eta Galileo)
- Unibertsoa infinitua eta mugagabea zela proposatu zuen. Eliza katolikoak heretikotzat jo eta erre zuen. (Giordano Brumo)
- Naturaren legeak (Kepler)
- Metodo zientzifikoaren sorrera. Metodo hipotetiko-deduktibo-esperimentala. Aristotelesen “Zergatiak” eta “zertarakoak” baztertu. Zelan?
- Autoritate-printzipioa baztertu.
- Asmakuntzak: teleskopioa, iparrorratza, bolbora, inprenta (**Gutenberg**)

Politika berria: Nikolas Makiavelo

- Makiavelo 1469an jaio zen Florentzian.
- Makiavelo politikan sartu zen Errepublikaren alde.
- Medicitarrek poterea berreskuratu zutenean
Makiavelo erbesteratu zuten.
- Zientzia politikoaren sortzailea.
- *Il principe* (1513)
- *Dell'arte della guerra* (1520) ~ Sun Tzu (K. a. VI)

Pentsamendu politiko-filosofikoa: errerealismo politikoa (~*Realpolitik*)

- Haren politikak ez du konnotazio moralik edo transzentalik.
- Bilatzen dena da ekintza politiko hutsa: autonomoa eta simplea.
- Eraginkorra bada balio du, bestela ez.
- Boterea, indarra eta dirua dira politikaren giltzarria.

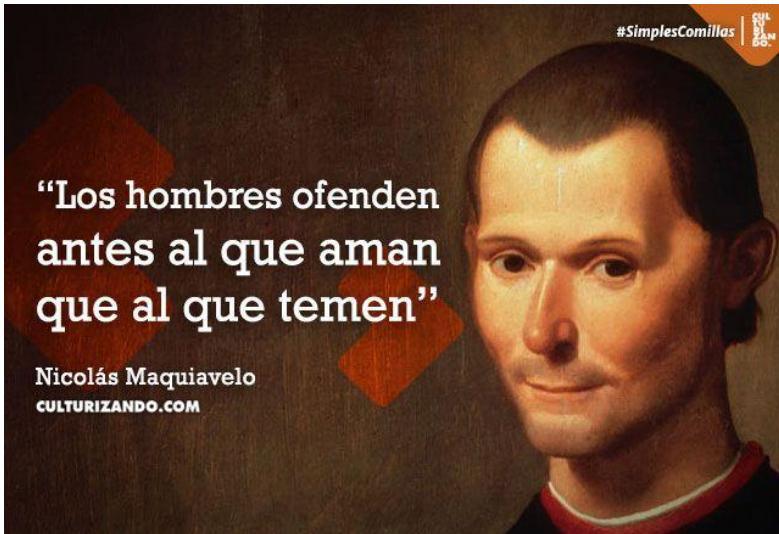
Politikari onaren ezaugarriak I

- Nahi duena lortzeko, egoerak manipulatzeko gaitasuna izan behar da, eta horretarako edozein baliabide erabil daiteke bilatzen den helburua lortzen bada: **"balio duena emaitza da".**

Politikari onaren ezaugarriak II

- **Zoria** bere alde izatea.
- **Gezurretan trebea. Amorala:** on zein txarrekiko axolagabea izatea.

Comte eta positibismoa

- Auguste Comte (1798–1857) filosofo frantziarra eta, **positibismoaren sortzailea. Iraultz Frantsesaren ondoren sortutako kaos sozial eta intelektuala gainditzeko zientziaren metodoa aplikatu behar zela gizartean, “Zientzien batasuna” eta “gizartearen berrantolaketa” lortzeko.**
- Positibismoa **ezagutza zientifikoaren gailentasuna** aldarrikatzen du. Comteren arabera, **ezagutza fidagarria bakarrik lor daiteke behatzean, esperimentazioan eta arrazoiketa positiboan oinarritura.**
- Filosofiaren egitekoa ez da jada “zergatia” edo “azken arrazoia” bilatzea (metafisikak egiten zuen bezala), baizik eta **gertakarien legeak aurkitzea.**

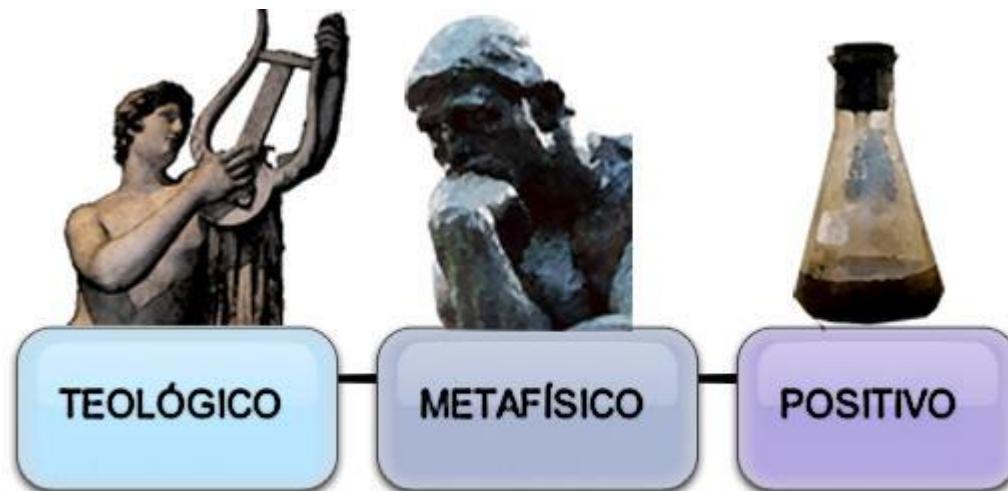
Así, el verdadero espíritu positivo consiste, ante todo, en ver para prever, en estudiar lo que es, a fin de concluir de ello lo que será, según el dogma general de la invariabilidad de las leyes naturales

(Auguste Comte)

Comte eta positibismoa

Giza pentsamenduaren hiru estadioen legea:

- **Aro teologikoa:** Gertakari guztiak **jainko edo izaki sobrenaturalek** azaltzen dituzte (**Haurtzaroa**). Adibideak: politeismoa, monoteismoa.
- **Aro metafisikoa:** Fenomenoen azalpena **printzipo abstraktuetan** bilatzen da (adibidez, “naturaren indarra”, “arrazoia”...) (**Gaztaroa**).
- **Aro positiboa:** Gizakiak **azalpen zientifikoak** bilatzen ditu. Fenomenoak **lege orokoren bidez** azaltzen dira, ez izaki edo printzipo metafisikoekin. (**Helduardoa**)

- **Arrazionalismoa eta enpirismoa. Rene Descartes eta David Hume (2026)**
- **Eztabaida metafisiko modernoa. Substantzien teoria kartesiarra. Materialismoa, Thomas Hobbesengandik Ilustraziora. (2026)**

Aro Modernoaren sorrera:

*Arrazionalismoa eta enpirismoa

Eszeptizismoa (ezin daiteke egia ezagutu) gainditzeko, XVII. mendean, elkarren aurkako bi sistema filosofiko nagusitu ziren:

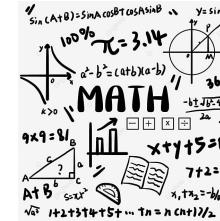
- Arrazionalismoaren arabera, ezagutzaren iturria arrazoia da.
- Enpirismoaren arabera, ezagutzaren iturria esperientzia da.

Arrazionalismoa

- Ezagutza eskuratzeko, arrazoia ez du bere gainetik beste irizpiderik onartzen: ez tradiziorik, ez federik ezta autoritaterik ere.
- Egia zer den edo zer ez den epaitzea arrazoiai dagokio.
- Adimenak, arrazoizko gogoeta hutsaren bidez, egia bere barruan hautematen du.

*Arrazionalismoaren ezaugarri orokorrak I

- **Subjektuak** erabakitzentzu gertaera edo baieztapen ororen egiazkotasuna edo faltsutasuna.
- **Konfiantza arrazoian.**
- **Ezagutza sentikorraren gutxiespena.** Zentzumenek huts egitera bultzatzen gaituzte
- **Zientzia unibertsal eta beharrezkoaren nahitaezkotasuna.** Zientziaren judizioek baliagarriak izan behar dute kasu guztietan (unibertsala), eta nahitaezkoa da hori (beharrezkoa).
- **Matematika, *a priori* eratuta dagoenez,** ezaugarri horiek dituzten judizioek eratzen dute.

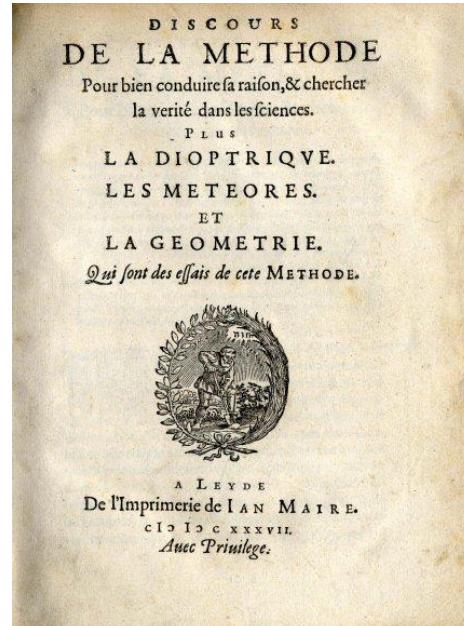
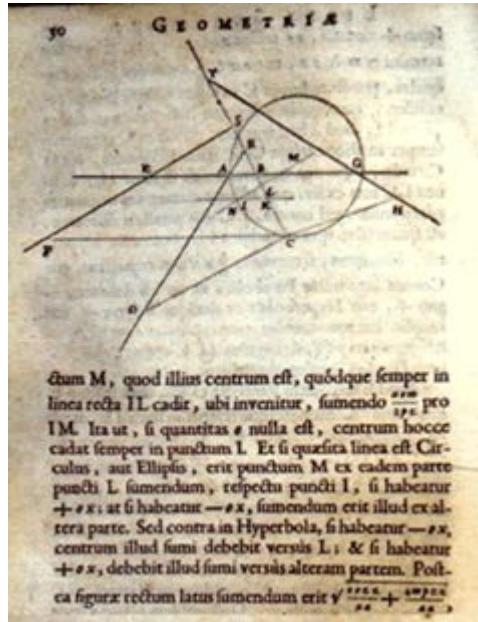
Arrazionalismoaren ezaugarriak II

- **Munduaren arrazionaltasuna.** Unibertsoko gertaera orok justifikazio bat dau, **kausa** bat.
- **Matematika** da jakintza arrazionalaren eredu.
- **Mekanizismoa:** unibertsoa makina erraldoi bat da, erloju izugarri handi bat bezalakoa, eta bertan gertatzen diren mugimendu guztiak tresna mekaniko batenak bezalakoak dira. Ez dago ezkutuko indarrik eta errealitate fisikoaren fenomeno guztiak printzipio mekanikoen bitartez azaldu daitezke.

Descartes

- 1596. urtean Frantzian jaio eta 1650an Suedian hil zen.
- Matematikaria: *Kartesiatar kordenatu sistema* eta filosofoa (*Metodoaren diskurtsoa*)

* Metodoa Descartesengan

Sarrera: (Aurreko egoera)

- Erdi Aroan, Elizaren eta Aristotelesen egietan oinarritzen zen ezagutza guztia.
- Silogismoen bidez, dedukzioen bidez, ondorioak ateratzen ziren.
- Metodo hau agortuta zegoen, eta ez zen ziurra.
- Ezagutzeko metodo berri bat sortu behar zen.
(Otik)

*Duda metodikoa eta lehen ziurtasuna: cogito-a

- Dercartesek “*zalantza metodikoa*” erabiliko du:
 - a) *garbiketa gnoseologikoa* egiteko: benetakoa eta begien bistakoa ez den proposamen oro gure adimenetik baztertzeko.
 - b) *ziurtasun-iturria* lantresna moduan: zalantzak zalantza eszeptikoa gainditzen du, zalantza metodikoa da, ziurtasunak lortzeko.

Zalantzatik lehen ziurtasunera

- Pentsatzen ari naizenean, duda egin dezaket pentsatzen den horren izateaz, baina ekintza psikiko bera ez dago zalantzetan. Egia nabaria eta zalantzagabea:
- ***“Pentsatzen dut, beraz, banaiz” (“Cogito ergo sum”)***

Filosofiaren historia USE

2020/2022

“Horren ostean, ni zer naizen aztertu nuen arretaz, eta ikusi nuen irudika nezakeela ez neukala inolako gorputzik eta ez zegoela ni nengoen inolako mundurik, ez eta lekurik, baina ez nezakeela horregatik irudikatu ni ez nintzela; eta ikusi nuen, halaber, ni ez beste gauzen egiaz zalantza egin behar nuela pentsatze hutsetik ondorioztatzen zela, ebidenteki eta ziurtasunez, ni zerbait banintzela, (eta, ostera, bakarrik pentsatzeari utzita ez nuela izango batere arrazoirik ni banintzela uste izateko)”.

Descartes: Metodoaren diskurtsoa.

1.3. Descartesen pentsamenduan, zalantza metodikoa garatu ondoren, arrazoimenak “ni”-a ezartzen du, eta handik hasten da ezagutzaren bidea.

...EL MÉTODO

Al considerar Descartes que todas las demás ciencias progresan, pero no la Filosofía, se propone aplicar **un método inspirado en la geometría**. Define el método como un conjunto de reglas **ciertas** y **fáciles** capaces de suministrar conocimientos **ciertos**. Distingue cuatro reglas, a saber:

EVIDENCIA	ANÁLISIS	SÍNTESIS	ENUMERACIÓN Y REVISIÓN
Se admite solo como verdadero aquello que nos aparece de modo "claro y distinto"	Dividir las ideas complejas, en tantas partes simples como sea posible. Admitiendo como verdaderas las que sean evidentes	Conducir por orden los pensamientos, empezando por los más simples hasta llegar a los más complejos.	Se comprueba el análisis: todas las ideas simples que aparezcan, y se revisa la corrección de la síntesis

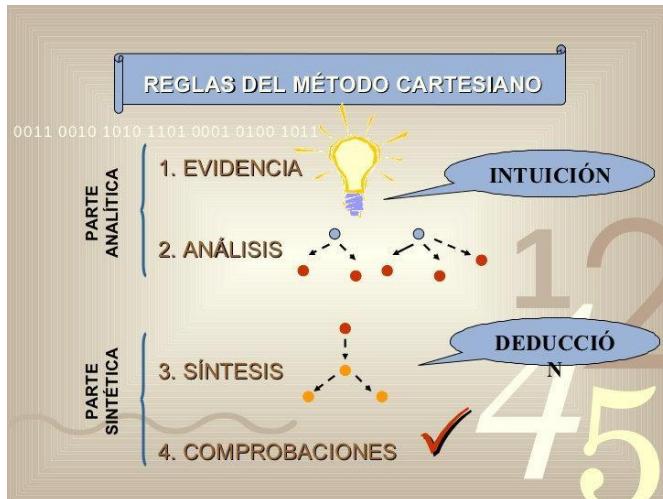
Metodoaren arauak

*Intuizioa eta dedukzioa. Analisi eta sintesia

a) Lehen araua: nabaritasuna edo ebidentzia:

"Ezer ez daiteke egiatzat har, nabaritasun osoz horrela dela dakigunean izan ezik".

Nabaritasunak bi ezaugarri ditu: **argitasuna eta bereizkortasuna.** (*Ideas claras y distintas*)

Metodoaren arauak

- b) Bigarren araua: analisia (intuizioa): "Aztertzen dugun zaitasun bakoitza ahalik eta gehien **zatitzea**, soluzio onenak eska lezakeen moduan".

Intuizioa: “adimen garbi eta arretatsuaren errepresentazio bat, hain errepresentazio erraz eta hain desberdina, non ez baitago inolako zalantzak ulertzen denari buruz.”

Metodoaren arauak

c) Hirugarren araua: sintesia (dedukzioa)

"Nire gogoetak ordena batekin zuzentzea, **objektu soiletatik** eta ezagutzeko errazenetatik **hasiz**, apurka-apurka **konplexuenetaraino iristeko**, eta, beraz, horrela jokatzeko aukera ematen ez digutenen artean ere **orden bat proposatzeko**".

Dedukzioa: "ziurtasunez ezagutzen diren beste gauza batzuetatik nahitaez ateratzen den guztia ". Dedukzioak ez du intuizioak beste ziurtasunik.

Metodoaren arauak

- d) Laugarren araua: zerrendaketa edo berrikusketa: "Horretan guztian **oso zerrendaketa konplexuak eta oso berrikusketa orokorrak** egin behar ditugu, ezer ez dugula ahaztu ziur egon arte".

Substantzien teoria kartesiarra (2026)

*Ideia motak: adbentiziak, faktizioak eta jatorrizkoak

Jatorrizko ideiak (Jaiotzatikoak): Gizakia jatorrizko ideiekin jaiotzen da.

Arimaren ideia (substantzia pentsatzailea/*Res cogitans*)
Jainkoaren ideia (substantzia infinitua/*Res infinita*)
Materiaren ideia (substantzia hedatua/ *Res extensa*).

Ideia eratorriak edo adbentizioak (arrotzak) gizakiak zentzumenen bidez objektu fisikoei buruzko datu sentigarriak.

Irudimenezko ideiak edo faktizioak (artifizialak) gizakiak sortutako ideiak dira. Adibidez: zentauroa (erdi zaldi, erdi gizaki)

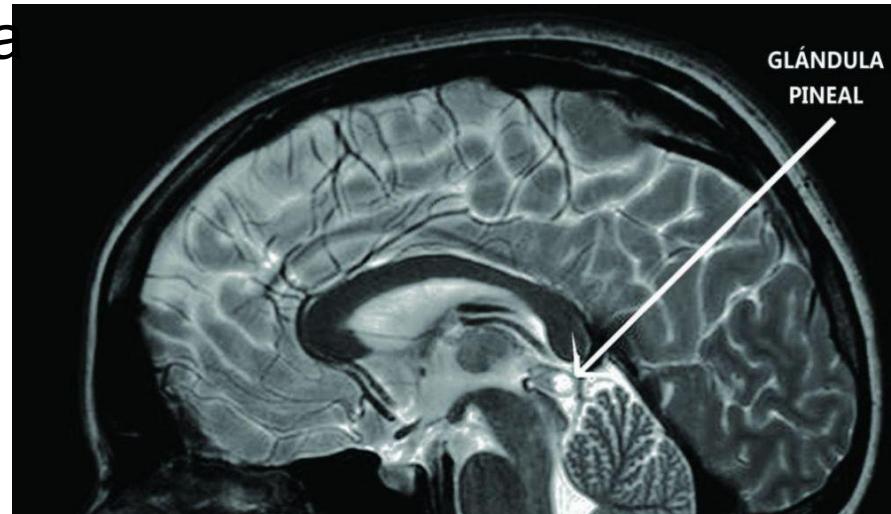
Gizakia

Bi substantziaz osatuta dago:

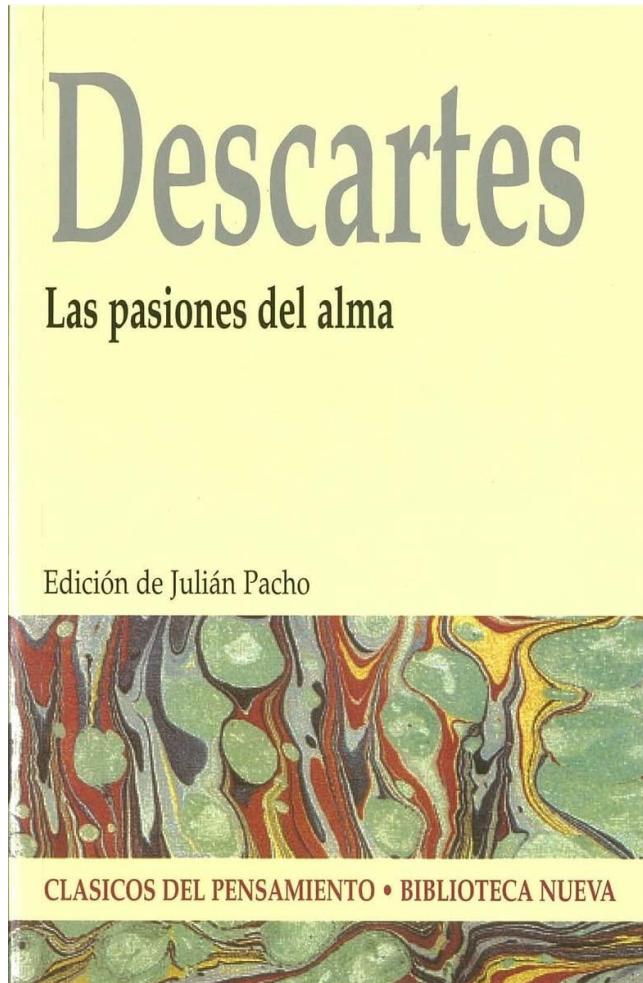
- **Arima** (substantzia pentsatzailea)
- **Gorputza**, gainerako gorputzak bezala, lege mekanizistak betetzen ditu

Bi substantziak (gorputza eta arima) hertsiki lotuta daude.

Descartesek puntu bat ezartzen du bi substantzien arteko lotura azaltzeko,
guruin pineala izenekoa.

*Pasioak eta askatasuna

- **Res extensa**
Giza **gorputza** lege natural eta mekanikoen eraginaren, determinismoaren eta kausa eraginkorren unibertsaltasunaren mende dago.
- **Res cogitans**
Arima askea da eta berezko ekimenerako eta berezkotasunerako gaitasuna du.

Descartes-en pentsamenduan areagotu egiten da
pasioen eta arimaren arteko gatazka:

Irritsak (**pasioak**), Descartesen arabera, nahigabeak,
berehalakoak eta sarritan irrazionalak dira (arima
esklabo bihurtzen dute).

Arimaren eginkizuna arrazoiaren irizpideetara
pasioak menderatzen saiatzea da, beharrezko
borondateagaz (nahimen-indarragaz)

- Gizakiak perfekzioa bere **askatasuna** erabiliz bakarrik lortzen du. Eta horri esker menderatzen ditugu gure ekintzak eta jokabidea.
- Gizakiarentzat askatasuna adimenak egiazkotzat eta ontzat proposatutakoa hautatzean datza.
- Arima aske eta zoriontsu izan dadin, grinek ezartzen zieten esklabotzatik askatu behar da.

- Tristura eta alaitasuna dira bi grina nagusiak:
- Arima kalte egiten dioten gauzez ohartzen da, eta horregatik **tristura** sortzen diotenerako **gorrotoa** eta horretatik libratzeko desira sentitzen du.
- **Poztasunak**, ordea, gorputzarentzat baliagarriak diren gauzez ohartarazten du arima, eta, horrela, gauza horiekiko **maitasuna** eta gauza horiek eskuratu edo gordetzeko desira sentitzen du.
- **Arrazoimenaren domeinu** progresiboan, gizakiari nahimen librearen erabilera osoa berrezartzen dio eta bere **nahimenaren jabe** egiten du.

* Jainko eta munduaren existentzia

- Res infinitua
- Res extensa
- Jainkoaren frogak
- Res extensaren existentzia eta ezagutza

Jainkoaren frogak Descartesen filosofian

- a) Lehen frogak: **substanzia infinitua**

“Substantzia infinituaren ideia ez nuke izango mugatua izanik, benetan substantzia infinituak nire espirituan jarri ez balu”

- b) Bigarren frogak: **izaki perfektua**
- c) Hirugarren frogak: **argudio ontologikoa**

Kontrasana litzateke izaki oso perfektua existentziarik gabe ulertzea.

Res extensa edo mundu gorpuzduna

- Gauza sentikorrei buruzko ideiak baina "*Ni ezin naiteke ideia horien kausa izan, gauza pentsatzaile bat besterik ez naizelako*". Ni ez naizen substantzia batetik etorri behar dira.
- Jainkoak bermatzen du nire ideia eratorriek korrespondentzia bat dutela kanpoko munduarekin.
- Ez dago jenio maltzurrik gu engainatzen.
- Mundu gorpuzunaren ezaugarriak: hedadura, mugimendua eta irudia.

Filosofiaren historia USE

2018/2021

“Baina zenbait gizaki konbentzituta dago Jainkoa ezagutzea, eta baita euren arima zer den ezagutzea ere, zaila dela, eta honen arrazoia da gizakiok ez dutela sekula euren adimena gai sentigarrietatik altxatzen, eta ez dutela ezer bururatzen irudikatuz ez bada —hori gai materialez pentsatzeko modu bat delarik—, eta irudikagarria ez den guztiari ulertzina deritzote. Hori nahikoa nabarmena egiten da filosofoek eskoletan arautzat duten honako baieztapen honetan: hots, ezer ez dagoela ulermenean aurretik sentimenetan egon ez dena; eta, hala ere, egia da sentimenetan ez direla sekula egon ez Jainkoaren, ez arimaren ideiak.”

Descartes: Metodoaren diskurtsoa IV

1.3 Descartesen iritziz, Jainkoaren ideia ez dator sentimenetatik, baina, hala ere, Jainkoaren existentzia frogatu daiteke.

Disertazioak USaP proposamena (2025)

Modernitatetik arrrera, ezagutzaren interesguneak protagonismo handia hartuko du, antzinatik filosofia zeharkatu duten gaiak berreskuratuz. **Descartesek esaten du “gure ulermenak esku hartzen ez duen artean, bai gure irudimenak, bai gure sentimeneak, ezingo digute sekula ezer ziurtatu”.** Posible da egia ezagutzea? Zein ezagutza-ahalmenek bermatzen digute egiarako sarbidea?

A partir de la Modernidad, las preguntas sobre el conocimiento tomaron especial relevancia, recuperando cuestiones que atravesaron la filosofía desde su origen. Descartes creía que “ni nuestra imaginación ni nuestros sentidos podrían asegurarnos cosa alguna si nuestro entendimiento no interviniese”. ¿Es posible conocer la verdad? ¿Cuáles son los límites del conocimiento humano?

Spinoza

- Amsterdamen jaio zen 1632an.
- Komunitate juduan hezituta.

Substantzia eta haren atributuak

- Izaki finituak ezinbestez eratortzen dira substantzia infinitutik (Jainkoa)
- Jainkoak biltzen dau haren baitan errealitate osoa: *Deus sive Natura* (Jainkoa edo Natura)

...el alma, por ser una idea de este cuerpo, está tan unida con él que ella y este cuerpo así constituido forman juntos un todo.

(Baruch Spinoza)

Jainkoa eta askatasuna

- Gauza guztien kausa Jainkoa da baina Jainkoa librea da.
- Gizakiak naturaren legearen arabera jokatzen du baina gizakia be librea da.
- Gizakiaren askatasuna arrazoimenaren bitartez grinen menpekotasuna gainditzea lortzen da.

Pentsamendu politikoa

- Gizaki guztien berezko bulkada **geure burua kontserbatzea da. (Eskubide naturala)**
- Gizakiok haserre, gorroto eta inbidiak izaten ditugunez, gizakiak "**elkarren etsaiak izaten gara**".
- Gizakiok beharrezkoa dugu **hitzarmenak** egitea ahalik eta **seguruen** elkarrekin bizitzeko.
- Naturazko eskubide horrek etengabeko arriskua ekartzen du. Gizarte hitzarmenak sortzen dituen murizzketak justifikatzen dira onurak handiagoak direnean naturazko egoeren arriskuak baino.

- Gobernatzeko era guztien artean naturalena eta ondoen datorrena norbanakoaren askatasunarekin **demokrazia** da.
- Spinozaren nahia da, bai legeari jarraitzeko bai bizitza pribatuan, gizakion jokabidea **arrazoiak gidatzea eta ez beldurrak**. Era arrazionalean antolaturiko gizarte baten ezaugarri bat tolerantzia erlijiosotik harago joan behar da.
- **Pentsamenduaren askatasuna aldarrikatzen dau eta adierazpen-askatasuna.** Mugak: iraultzara deitzea, bakea desegitea eta legeei ez obeditzea.

*Eztabaida metafisiko Modernoa (2026)

Descartes

Hiru substantzia: Res Cogitans (Nia), Res Extensa (Gorputzak / Mundua) Res Infinita (Jainkoa),

Dualismo antropológico: Arimaren eta gorputzaren arteko bereizketa erradikala:

Arima (Askea)

Gorputza (Lege mekanikoek determinatuta)

Guruin pineala: Bi substantzien arteko lotura.

+**Enpiristek egindako kritika** (Jainkoa eta arimari buruz ezin da ezer ezagutu zentzumenen bidez)

Malebranche: Kartesiar eta San Agustienen dualismoa konbinatzen ditu:

- Ideia aldaezin eta betierekoak Jainkoari esker ezagutzen ditugu.
- **“Okasionalismoa”**, Jainko da mugimenduaren kausa bakarra, gertaera guztiak Jainkoaren interbentzioaren “okasio” hutsak dira.

Espinoza:

- Subantzia bakarra existitzen da: “Jainko edo Natura”
- Atributu infinituak dituen substantzia bakarra.
- Guk atributu bi baino ez ditugu atzematen: pentsamendua eta hedadura, baina Jainkoaren adierazpenak baino ez dira: **Panteismoa**.

Leibniz:

- Ez dago monaden (subantzien) arteko kausalitate zuzenik, Jainkoak gertatzen den guztia aurretik erregulatu du. **Monismo izpiritualista**.
- Jainkoak ez du unibertsaren martxan parte hartzen mugitzen denean, baina dena programatuta dago. Erlojugilearen metafora.